

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРАНТІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

PRACTICE-ORIENTED TRAINING OF STUDENTS WITH A MASTER'S DEGREE IN PEDAGOGICAL SCIENCES

Стаття присвячена проблемі організації практичної підготовки магістрантів до педагогічної діяльності. На основі вивчення та аналізу педагогічної літератури розкривається теоретична сутність підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах. Особливу увагу приділено впровадженню різнорівневих завдань у процесі науково-педагогічної (асистентської) практики з метою формування готовності магістрантів до майбутньої професійно-педагогічної діяльності. Ефективність підготовки студентів-магістрантів до професійної діяльності залежить від рівня організації та керівництва педагогічною практикою. З метою підвищення рівня підготовки ми пропонуємо завдання, які розгортаються в такі етапи: підготовчий, націлений на засвоєння знань щодо організації навчання в освітньому закладі, напрямів навчально-виховної діяльності; відтворювальний, що має на меті закріплення теоретичних знань, отриманих на попередньому етапі, розроблення та впровадження окремих елементів творчих проєктів; креативний етап, який спрямовує студентів на створення самостійних творчих проєктів із подальшою аргументацією їх потужності. У статті наведені приклади завдань із впровадженням проєктних технологій навчання у процесі викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу з метою активізації професійного саморозвитку майбутніх викладачів, критичного мислення, прагнення до професійної самореалізації. Ресурсом підготовки студентів магістратури до педагогічної діяльності ми пропонуємо вважати використання потенціалу педагогічної практики та впровадження в навчальний процес проєктних технологій, які сприятимуть формуванню проблемного бачення майбутніх фахівців, розвитку творчої уяви, вихованню прагнень до самостворення у професійній діяльності. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають в удосконаленні навчально-методичного забезпечення професійного та осо-

бістісного розвитку вчителя, вивченні психологічних основ цього процесу.

Ключові слова: формування готовності, підготовка, магістранти.

The article is devoted to the problem of organization of practice-oriented training of students with a master's degree to pedagogical activity. Having analyzed pedagogical literature, we highlight the theoretical essence of training of future teachers in higher educational establishments. Special attention is paid to the implementation of multi-level tasks during the pedagogical practice aimed at the formation of readiness of students to future professional activity. Efficiency of training depends on the level of organization and guidance of pedagogical practice. In order to increase the level of students' readiness to the future professional activity we offer the following levels of tasks: preparatory, which is aimed at acquiring knowledge about the process of learning; reproductive, the goal of which is to expand knowledge gained at the previous stage; creative that implies the elaboration of new assignments, proposals and strategies by students. We suggest that implementation of project technologies into the process of teaching practically-oriented disciplines stimulates students' critical thinking and encourages their professional self-realization. We suggest exploiting the potential of pedagogical practice and introducing project technologies in the educational process as means which will contribute to the formation of problematic vision of the future specialists, the development of students' creative imagination, expansion of their professionally important knowledge as the source of preparation of students of master's programme for pedagogical activity. The prospects for further exploration in this direction are to improve the teaching and methodological support of the professional and personal development of the teacher, to study the psychological basis of this process.

Key words: training, readiness, students with a master's degree.

УДК 378. 22

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-1-35>

Хромченко О.В.,

канд. пед. наук,
старший викладач кафедри граматики
англійської мови
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Реформи в економічній, політичній та соціальній сферах нашої країни зумовлюють посилення ролі освіти як системи, що справляє вплив на формування та розвиток високоосвіченої та творчої особистості. Зростає потреба в активних, самостійних, відповідальних особистостях, котрі зможуть максимально використовувати накопичені знання в умовах змін у сучасному світі. Особливо актуальною на сучасному етапі стає проблема забезпечення якості професійної підготовки фахівців у вищій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми професійної підготовки студентів розглядалися в різних аспектах: загальнотеоретичні проблеми підготовки майбутніх педагогів у вищих

навчальних закладах (С. Вітвицька, М. Власко, Е. Карпова, Н. Кічук, А. Ліненко, Р. Хмелюк, О. Цокур); теоретико-методологічні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників (А. Коржув, В. Попков, В. Олійник, Є. Смирнова-Трибульська); підготовка вчителя до педагогічної творчості та впровадження педагогічних технологій (В. Кан-Калик, С. Сисоєва); методологічні основи сучасної філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень), формування педагогічної майстерності (Є. Барбіна, І. Зязюн, З. Курлянд).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Як свідчать дослідження та практика, у вищих закладах освіти приділяється недостатньо уваги засобам організації практичної підготовки студентів-магістрантів до майбут-

ньої педагогічної діяльності. Саме це й зумовлює неабияку актуальність пошуку нових методів підготовки майбутніх викладачів.

Мета статті полягає в розробці нових засобів, методів та технологій організації практичної підготовки магістрантів до майбутньої педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Ми дотримуємося наукової точки зору вчених (Л. Подоляк, В. Юрченко), які стверджують, що пріоритетною метою професійної підготовки студентів виступає озброєння майбутніх фахівців не лише системними науковими знаннями, а й практичними вміннями.

Аналізуючи роль деонтологічної підготовки в процесі професійного становлення сучасного педагога, М. Васильєва розглядає професійну підготовку педагога у вищому навчальному педагогічному закладі як інтегративну багаторівневу систему, котра складається з таких підсистем підготовки: спеціально-наукова, психолого-педагогічна, методична та загальнокультурна. Автор зазначає, що спеціально-наукова підготовка майбутніх фахівців спрямована на формування глибоких знань та вмінь за своєю спеціальністю. Психолого-педагогічна та методична підготовка сприяє формуванню в педагога знань основ педагогіки, психології, вікової фізіології, спеціальних методик, які забезпечують підготовку до навчально-виховної роботи в закладах освіти різних типів. Загальнокультурна підготовка забезпечує загальноосвітній і фізичний розвиток учителів [2].

С. Вітвицька слушно розглядає готовність магістра до педагогічної діяльності як складне динамічне утворення, що є результатом самовизначення, спеціальної професійної підготовки, освіти та самоосвіти, виховання та самовиховання. Науковець звертає особливу увагу на те, що випускник магістратури повинен мати особистісну готовність до педагогічної діяльності, яка полягає в усвідомленні практичної цінності інновацій у системі освіти, наявності інноваційної педагогічної позиції [3, с. 65].

Вивчаючи загальнопедагогічну підготовку в системі вищої освіти, О. Абдуліна розглядає підготовку вчителя, з одного боку, як процес засвоєння студентами знань на заняттях із педагогічних дисциплін та педагогічної практики, а з іншого – як результат, що характеризується певним рівнем розвитку особистості вчителя, сформованості отриманих знань, умінь і навичок [1, с. 57].

На думку науковців (Р. Гуревич, А. Коломієць), пріоритетними в навчальному процесі вищого закладу освіти є такі напрями, як інтеграція, гуманізація, професійна спрямованість та естетизація. Науковці підкреслюють, що заняття з кожної дисципліни мають бути пронизані міжпредметними зв'язками, враховувати інтереси і здібності кожного студента, безпосередньо виходити на шкільну

програму, містити емоційні моменти. Автори приділяють значну увагу теоретичній підготовці студентів, їх спрямованості на неперервний професійний розвиток, самовдосконалення, розкриття внутрішнього потенціалу та творчість [4, с. 80–81].

Ефективність підготовки студентів-магістрантів до професійної діяльності залежить від рівня організації та керівництва педагогічною практикою. З метою підвищення рівня підготовки ми пропонуємо завдання, які розгортаються в такі етапи: підготовчий, націлений на засвоєння знань щодо організації навчання в освітньому закладі, напрямів навчально-виховної діяльності; відтворювальний, що має на меті закріплення теоретичних знань, отриманих на попередньому етапі, розроблення та впровадження окремих елементів творчих проєктів; креативний етап, який спрямовує студентів на створення самостійних творчих проєктів із подальшою аргументацією їх потужності, представленням у студентській групі, колективним обговоренням, визначенням негативних та позитивних сторін.

У процесі науково-педагогічної (асистентської) практики на підготовчому етапі в межах навчального курсу «Педагогіка вищої школи» магістранти готували повідомлення за темою «Інноваційні технології навчання у вищому навчальному закладі (диференційоване навчання, проблемне навчання, ігрові технології навчання, інформаційні технології навчання, особистісно орієнтоване навчання)». Окреслене завдання мало на меті ознайомити майбутніх викладачів із змістом, засобами впровадження, функціями сучасних технологій навчання у вищому закладі освіти. Виконання цього завдання передбачає визначення магістрантами того потенціалу у підготовці майбутніх фахівців-бакалаврів до організації навчально-дослідницької діяльності школярів, який розвивається в смисловому полі кожної з окреслених технологій, а також тих труднощів, які можуть виникнути у студентів.

Хочемо підкреслити важливість такого завдання в межах педагогічної практики, як підготовка повідомлення «Здобутки викладачів-науковців», котре здійснюється на основі аналізу педагогічної діяльності конкретного викладача. З метою виконання цього завдання студенти-магістранти мають відвідати заняття та лекції викладачів-науковців, проводити бесіди з метою вивчення їхніх творчих знахідок. Після цього майбутні фахівці аналізують, систематизують та узагальнюють накопичені матеріали та оформлюють отримані результати у вигляді доповіді на підсумковій конференції або студентській конференції.

Особливу увагу хочемо звернути на завдання в межах відтворювального етапу асистентської практики, яке передбачає розробку та апробацію магістрами практичного семінару для студентів бакалаврату «Учитель – організатор навчально-

дослідницької діяльності школярів». Майбутнім учителям запропонована інструкція щодо виконання окресленого завдання: «окресліть психологічні та педагогічні основи організації окресленої роботи учнів; визначте засоби діагностики підготовки школярів до проведення навчального дослідження; розробіть та обґрунтуйте дидактичну систему навчально-дослідних завдань для старшокласників на прикладі предметів філологічного циклу; запропонуйте уроки різних типів, що передбачають різноманітні форми навчання та забезпечують формування всіх структурних компонентів навчально-дослідницької діяльності школярів; розробіть різноманітні контрольні роботи з метою діагностики досягнутих старшокласниками рівнів сформованості навчально-дослідницьких умінь». Студенти-магістранти також формулюють завдання для самостійної роботи студентів бакалаврату з вирішення окресленої педагогічної проблеми.

На креативному етапі студенти-магістранти також виконують завдання рефлексивного характеру, які передбачають написання творів-роздумів, спрямованих на здійснення самооцінки рівня сформованості педагогічних умінь. Орієнтовними темами цих творів-роздумів є такі: «Педагогічна майстерність та проблеми організації навчально-дослідницької діяльності старшокласників», «Моє професійне зростання як творчого викладача».

На етапі професійної підготовки філологів у магістратурі в рамках навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи» на заняттях із теми «Студент вищого навчального закладу як об'єкт і суб'єкт навчання і виховання» майбутнім фахівцям пропонується підготувати проект «Професійне самовдосконалення як шлях до педагогічної майстерності». Цілі проекту: стимулювання та забезпечення особистісного смислу самоосвітньої та самовиховної діяльності майбутніх фахівців; засвоєння студентами практичних форм та засобів самовдосконалення з метою підвищення рівня педагогічної майстерності. На пропедевтичному етапі студенти розв'язують такі завдання: проаналізувати довідникові джерела та визначити сутність понять «професійне самовдосконалення», «професійне самовиховання», «професійна самоосвіта», «педагогічна майстерність викладача»; виокремити компоненти-характеристики педагогічної майстерності викладача ВНЗ; на основі вивчення теоретичних джерел та власного досвіду виокремити здібності та знання, що забезпечують готовність майбутніх фахівців до самоосвіти. На практичному етапі майбутні фахівці поглиблюють знання з окресленої педагогічної проблеми: «охарактеризуйте ступені розвитку педагогічної майстерності викладачів; наведіть приклади педагогічного керівництва самоосвітньої та самовиховної діяльності студентів вищих навчальних закладів; чи згодні Ви з твердженням науковців (О. Кучеря-

вий, Г. Мешко, М. Фіцула) щодо визначення залежності самоосвітньої та самовиховної діяльності від якості рефлексивних дій студентів? Відповідь обґрунтуйте; виокреміть та охарактеризуйте форми планування самовиховної діяльності майбутніх вчителів в аспекті організації навчально-дослідницької діяльності старшокласників». Заключний етап вимагає від студентів практичного застосування засвоєних знань: «на основі самоаналізу педагогічної праці розробіть власний професійний портрет за такою схемою: професійно значущі вміння, які сформовані на достатньому рівні; професійні якості, якими я володію на високому рівні; мої очікування в сфері професійного вдосконалення; дослідіть освітньо-кваліфікаційну характеристику викладачів та виокреміть педагогічні знання та вміння, особистісні якості, що забезпечують високий рівень професійної діяльності; порівняйте створену схему-професіограму з педагогічним портретом фахівця, який виконує педагогічну діяльність на найвищому, творчому рівні; з метою реалізації створеної програми самовдосконалення проаналізуйте методи та прийоми самовиховання (О. Кучерявий, Г. Мешко) та оберіть засоби власного удосконалення, що відповідають її меті».

У рамках вивчення зазначеної вище теми з курсу «Педагогіка вищої школи» майбутні викладачі створюють дослідницький проект «Формування творчої особистості майбутніх фахівців у процесі розвитку творчих здібностей учнів (організації творчої навчальної діяльності учнів)». Цілі проекту: вивчення теоретичних аспектів проблеми педагогічної творчості; засвоєння методичних прийомів, що активізують розвиток можливостей школярів працювати творчо. На пропедевтичному етапі студенти дають відповіді на такі запитання: «знайдіть визначення понять «творчість», «творча діяльність», «творчі здібності», «творча особистість», «педагогічна творчість» у психолого-педагогічних дослідженнях (В. Кан-Калик, Н. Кічук, А. Лук, М. Нікандров, Я. Пономарьов, Н. Посталюк, С. Сисоєва); виявіть систему творчих вмінь особистості на основі аналізу зазначених вище джерел». На репродуктивному етапі студенти знаходили інформацію з метою розв'язання таких завдань: «виявіть та проаналізуйте організаційні та психолого-педагогічні умови формування та розвитку творчих вмінь, чинники, що гальмують цей процес (бар'єри творчості); чи погоджуєтесь Ви з думкою вчених (В. Зягвязинський, І. Зязюн, Н. Кічук), які розглядають педагогічну творчість в аспекті професійної майстерності, самовиховної та самоосвітньої діяльності. Відповідь обґрунтуйте; визначте, в яких формах проявляється творчість студентів під час навчання; проаналізуйте особливості розвитку у старшокласників мотивації до творчості (Д. Дуткевич, Н. Литвинова) та

виокреміть види мотивів творчої діяльності учнів; спираючись на власний досвід, спостереження за педагогічною діяльністю вчителів-практиків, ознайомлення з ідеями педагогів-новаторів, вивчення наукового фонду (Н. Кічук, Н. Посталюк, С. Сисоєва), створіть таблицю, яка віддзеркалює форму навчання, вид завдання або методичний прийом та інтелектуальну якість, що формується або вдосконалюється за умови його впровадження в навчальний процес». На заключному етапі майбутні фахівці виконують такі завдання: «запропонуйте методи стимулювання творчої діяльності старшокласників; створіть «методичну скарбничку», яка містить власні або запропоновані науковцями та вчителями завдання, прийоми навчання, що, на Вашу думку, мають найбільш вагоме значення для формування творчої особистості майбутнього вчителя; розробіть завдання для старшокласників на уроках філологічного циклу, що спрямовані на вдосконалення їхніх творчих здібностей; створіть план-проект творчого позакласного заходу».

Висновки. Використання потенціалу педагогічної практики, впровадження різномірних завдань та впровадження в навчальний процес проектних технологій сприяє активізації професійного само-

розвитку майбутніх викладачів, критичного мислення, прагнення до професійної самореалізації.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають в удосконаленні навчально-методичного забезпечення професійного та особистісного розвитку вчителя, вивченні психологічних основ цього процесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абдуллина О.А. *Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования : для пед. спец. высш. учеб. заведений.* Москва : Просвещение, 1990. 141 с.
2. Васильєва М.П. Роль деонтологічної підготовки у процесі професійної підготовки сучасного педагога. URL: [http : //library.uipa.kharkov.ua/library/Left_menu/Zbirnuk/26-27/пробл.інж-пед.№26-27/10vmpftf.pdf](http://library.uipa.kharkov.ua/library/Left_menu/Zbirnuk/26-27/пробл.інж-пед.№26-27/10vmpftf.pdf).
3. Вітвицька С.С. Наукові підходи до педагогічної підготовки магістрів. *Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю.* 2011. С. 63–69.
4. Гуревич Р. Неперервна освіта педагога: мотиваційні чинники / Р. Гуревич, А. Коломієць. *Професійна освіта : педагогіка і психологія: польсько-український журнал.* 2003. № 4. С. 75–84.